

ELEKTRONİK KAYNAKLARIN REFERANS OLARAK VERİLMESİ

Dr. Sezgin ALSAN¹ - Dr. A.Yılmaz ÇAMURCU²

¹M.Ü. Teknik Eğitim Fakültesi, Elektronik - Bilgisayar Eğitimi Bölümü, Profesör

²M.Ü. Teknik Eğitim Fakültesi, Elektronik - Bilgisayar Eğitimi Bölümü, Yardımcı Doçent

ABSTRACT

A suggestion for referencing of electronic information in Internet, CD-ROM, floppy diskette is presented. Documents of APA, MLA, Chicago Manual of Style, Harvard System and ISO 690-2 styles which are the most used writing styles in academic and scientific papers are searched from Internet. No standard method for referencing electronic sources of information has been seen among style guides.

I. İNTERNET VE ELEKTRONİK KAYNAKLAR

Bilgisayar ve bilgisayar ağları ile iletişim teknolojilerinin gelişimi, çeşitli yayınların da elektronik formda dağıtılmasında etkili olmuştur. Bilgiye daha hızlı ulaşmada yararlı ve önemli bir araç olması nedeniyle İnternetin kullanımı yoğunluk kazanmıştır. Araştırmacılar ve tez çalışması yapanlar, araştırmalarında İnternet, optik disk ve disket gibi ortamlarda bulunan bilgileri, elektronik kaynak olarak referanslarında kullanma gereği duymaktadır. Bilimsel, akademik ve mesleki dergilerin, kitapların, el kitaplarının matbaada basılanlarının bazıları günümüzde İnternette yayınlanmakta veya optik disketlerde dağıtılmaktadır. Okul kütüphanesine gelmeyen bu yayınları İnternetteki sitelerine bağlanarak okuyabilmek mümkündür. Sanal kütüphane olarak bize geniş olanaklar sunan İnternete ait kaynakların çoğuna ücretsiz ulaşılabilir. Bazı dergilere de üye olduğunda bunların İnternetteki sitelerine bağlanarak dergiyi bilgisayarda okuyabilmek mümkün olmaktadır. Bazı üniversiteler kendi bünyesinde yapılan tez çalışmalarını da İnternette yayınlamaya başlamıştır. Ülkemiz için araştırma sırasında kaynak bulmadaki ekonomik sıkıntılar dikkate alındığında, İnternetin araştırmacılar ve öğrenciler için önemli bir fırsat olduğu düşünülebilir.

Elektronik kaynaklar, İnternet ve diğerleri (CD-ROM, disket, teyp bandı) olarak iki grupta sınıflandırılabilir.

İnternetteki kaynaklar aşağıda belirtilen formda bulunurlar;

- Web sayfaları (WWW),
- Kütük aktarım protokolü (FTP-File Transfer Protocol),
- Telnet,
- Gopher,
- Haber gurupları (Newsgroups),
- Elektronik Posta (e-Mail), Listserver mesajları,

Diğer kaynaklar;

- CD-ROM,
- Disket,
- Manyetik teyp bantları.

Tez, makale, bildiri, kitap gibi akademik çalışmalarda yazım için kullanılmakta olan bazı kurallar vardır ve yapılacak olan yayında, bu kurallara uyulması istenir. Yurt dışındaki dergilerde ve sempozyumlarda, APA (American Psychological Association), MLA (Modern Language Association), Chicago Manual of Style ve diğer yazım stillerinin dokümanlarında belirtilen yazım kuralları içersinde yayınların hazırlanması istenmektedir. Yönetmiş olduğumuz tez çalışmalarında ve diğer akademik yayınlarda elektronik kaynakları, kaynaklar listesinde göstermek gerekmiştir. İnternetteki ve diğer elektronik kaynaklardaki, kaynakları, referans listesinde göstermek için İnternette yaptığımız araştırmada, kullanılan yöntemlerin tam olarak birlik sağlamadığı görülmüştür [1-15]. APA, MLA , Chicago Manual of Style, Harvard System ve ISO tarafından

yayınlanan ISO 690-2 standardı gibi yazım stilleri İnternetteki kaynaklardan incelenmiştir. Bu incelemelere göre, Türkçe yayın yapanların, elektronik kaynakları referans yazımında yol göstermek için bir öneri olarak bu makale hazırlanmıştır. Türkçe yayınlarda referans gösterme ve kaynaklar listesinin hazırlanmasında her yayında veya sempozyum kitapçılarında farklı biçimler uygulanmaktadır. Burada yer alan örnekler belirli bir kaynak listesi yazım formatına uygun olarak hazırlanmıştır. Elektronik kaynakları yayın listesinde gösterirken burada verilen örnekler kişilere yardımcı olabilecektir.

II. İNTERNET KAYNAKLARININ REFERANS OLARAK GÖSTERİLMESİ

II.A. İnternette WWW, FTP, GOPHER, TELNET için Referans Gösterme

İnternette bulunan WWW sayfalarındaki yazılı bilgiler genel de HTML formatı adı verilen biçimde hazırlanmaktadır. Her WWW sayfasının İnternette bir adresi vardır ve http adı verilen iletişim protokolü ile İnternetteki Web sayfaları taşınarak kullanıcı tarafından anlaşılması sağlanır. İnternette WWW bilgileri ses, resim, film, resim animasyonu olarak da gelebilmektedir. Önce İnternet WWW adreslerinin formatını kısaca açıkladıktan sonra, bu formata göre gelen bilgilerin nasıl referans olarak gösterileceğini belirtilecektir.

İnternette WWW sayfası adresinin yazımında kullanılan örnek;

<http://www.uvm.edu/~xli/reference/m1a.html>

biçimindedir. Burada;

<http://> İnternette kütüklerin taşınabilmesi için kullanılan bir protokoldür.

www : İnternette sayfa adıdır(Web sayfası).

uvm : İnternetteki kurumun adıdır.

edu : Bu kurumun eğitim kuruluşu olduğunu belirtir.

/~xli/reference : web sayfasının bulunduğu dizin adıdır.

m1a.html : Okunmakta olan kütüğün adıdır.

Matbaada basılmış olan bir akademik veya bilimsel dergideki makaleyi referans gösterirken aşağıdaki biçim uygulanır:

Yazar ya da Yazarların adları, "Makalenin adı", Dergi adı, sayısı, sayfa numarası, yayın tarihi.

"Journal of Industrial Teacher Education" dergisindeki bir makalenin matbaa baskısına ilişkin referansı için aşağıdaki örnek yazılabilir;

Duncan, S.L.S. "Cognitive apprenticeship in classroom instruction: Implication for industrial and technical teacher education", Journal of Industrial Teacher Education, Volüm:33 Sayı:3, s:66-86, 1996.

İnternette WWW sitesinde yayınlanmış olan bir akademik veya bilimsel dergideki makaleyi referans gösterirken aşağıdaki biçim uygulanır:

Yazar ya da Yazarların adları, "Makalenin adı", Dergi adı, sayısı, tarih, İnternet adresi:<Sitenin adı/Dizin/Kütük adı>, Erişim tarihi:

Bazı dergiler, matbaa baskısı orijinalindeki biçime uygun referansı, İnternetteki makalenin başında belirtmektedir. Bu referansı veren dergilerin, makaleye ait matbaa baskısı sayfaları referansta verilebilir. Bir makalenin İnternetteki sayfalarında, orijinal baskıdaki sayfaları belirtilmemiş ise WWW sayfa numaraları referansta kullanılmaz. Bu yazım biçiminde, makalenin matbaa baskısının referansına ek olarak, İnternet adresi ve erişim tarihi belirtilir. İnternette bulunduğu yer olarak İnternet adresi verilirken, site adı, bulunduğu dizin ve kütük adı ile bu dosyaya erişim yapılan tarih belirtilmelidir. İnternet adresinin küçük büyük işaretlerinin içerisinde bulunmasına dikkat edilmelidir. "Journal of Industrial Teacher Education" dergisindeki daha önce belirtilen makalenin, İnternet WWW 'de yayınlanmış örneğine ait referansı şöyle verilebilir:

Duncan, S.L.S. "Cognitive apprenticeship in classroom instruction: Implication for industrial and technical teacher education", Journal of Industrial Teacher Education, Volüm:33 Sayı:3, 1996, İnternet adresi: <<http://scholar.lib.vt.edu/ejournals/JITE/v33n3/duncan.html>>, Erişim tarihi: 10.12.1997

İnternette web sitesinde yayınlanmış olan bir mesleki dergide bulunan makaleyi referans gösterirken şu biçim uygulanır:

"Üçüncü Slot AGP", Chip On-Line, Aralık 1997, İnternet adresi: <<http://www.chipcom.tr/lyazi3.html>>, erişim tarihi: 08.12.1997

Bu örnekte makale yazarının adı İnternet sayfasında belirtilmediği için verilmemiştir, fakat orijinal

matbaa baskısında yazar adı bulunduğu tespit edilmiştir[16].

Kurumlar, firmalar ve kişiler kendilerini ya da ürünlerini tanıtan bilgileri, çeşitli konulardaki yazılarını İnternet WWW sayfalarında yayınlamaktadır. Bunlara örnek olarak, bu makalenin sonunda belirtilen referanslar, İnternette ders notlarının yayınlaması, firmaların ürün tanıtım bilgileri gibi konular verilebilir. Kişilerin ya da kurumların internetteki WWW sayfasında bulunan bağımsız yayınlarının referansı için aşağıdaki biçim kullanılabilir:

Yazar adı, “web sayfasının konusu ya da çalışmanın adı”, ilk yaratıldığı ya da son değişiklik yapılan tarih, İnternet adresi:<Sitenin adı/Dizin/Kütük adı>, Erişim tarihi:

Bu tür sayfalarda çalışmayı hazırlayan kişilerin isimleri bazen bulunmamaktadır, yazar adları olmayanlarda kurumun adı kullanılabilir. Bu yazım biçiminde, sayfanın ilk yaratıldığı tarih ya da son değişiklik yapıldığı tarih mutlaka belirtilmelidir. Bu tarihler İnternet sayfasının en sonunda bulunmaktadır. Eğer bu tarih WWW sayfasında yoksa, referansın bu kısmına tarih yok ibaresi konulabilir. Bu tür sayfalar için, örnek referans aşağıdaki gibidir;

Hoemann. K., “Electronic Style—Examples by Authority”, (28.Nisan.1997), İnternet adresi: <http://funnelweb.utcc.utk.edu/~hoemann/authority.html >, Erişim tarihi: 06.12.1997

WWW html formatı dışındaki programlar, dokümanlar, oyunlar, uygulamalar ve diğer yazılımlar sizin bilgisayarınıza, bağlı olduğunuz diğer bilgisayardan İnternette transferi için kütük aktarım protokolü (FTP) kullanılır. Gopher ise yalnızca yazılı bilgilerin bulunduğu servistir. Telnet, diğer bir bilgisayara (UNIX işletim sistemi kullanılan) İnternette bağlanarak, o bilgisayar sistemini kullanmanız için yapılan işleme denir. WWW dışındaki, ftp, gopher ve telnet ile alınan bilgiler için daha önce açıklanan referans yazım biçimleri benzer olarak kullanılabilir. Ftp için <ftp://.....>, Gopher için <gopher://> , telnet için <telnet://.....>, internet adresi olarak verilmelidir. İnternet adresi dosya transfer protokolü(ftp) olan bir siteden alınan bilgiye ait referans aşağıdaki örnekte verilmiştir:

Berners L.T., Masinter L. Mccahil M., ed. “Uniform Resource Locators (URL): Internet Engineering Task Force, Request for Comments: 1738. [25 pp.]”, Aralık 1994, İnternet adresi: <ftp://ds.internic.net/rfc/rfc1738.txt>, erişim tarihi: 15.11.1997

II.B. İnternet İletişim Kaynaklarının Referans Olarak Gösterilmesi

İnternet kullanıcıları arasındaki kişisel iletişim için elektronik posta adresi (e-mail) denilen format kullanılır. Her İnternet kullanıcısının bir e-posta adresi vardır. Kullanıcılar, bu e-posta adresi ile biliniyor ve iletişim sağlar. Elektronik iletişimde kullanılan e-posta adresleri için yazım formatı şöyledir;

camurcu@marun.edu.tr

Burada tr kullanıcısının sitesinin Türkiye’ de bulunduğu, edu bir eğitim kurumu olduğunu belirtir. marun ise Marmara Üniversitesinin İnternet adıdır. @ işareti ile gösterilen, formatın ön kısmında her kullanıcı için belirlenen bir isim bulunur, burada da camurcu olarak kullanıcının adı verilmiştir.

İnternette araştırmacıların çok kullandığı e-posta mesajlarını, referans olarak verirken aşağıdaki biçim uygulanır:

Mesajın yazar adı, <yazarın e-mail adresi>, “mesajın konusu”, mesajın tarihi, mesajı alanın adı ve <e-posta adresi>.

e-posta adreslerinin büyük ve küçük işaretleri arasına alınması gerektiği unutulmamalıdır. e-posta mesajını referans göstermek için yazılmış bir örnek aşağıda görülmektedir:

Christopher Koralewski, <chris@pcinnov.com>, “LAN,Data Center and Computer Furniture needs”, 02.12.1997, Mesajı alanın adı ve e-posta adresi: Çamurcu Y., <camurcu@marun.edu.tr>

Belirli konularda dergi olarak hazırlanmış bilgilerin, İnternette e-posta ile dağıtılanlarına Listserver denir. Listserver mesajlarını referans olarak verirken, aşağıdaki biçim uygulanır:

Yazar adı, <Yazarın e-posta adresi>, “mesajın konusu”, mesajın tarihi, mesajı alanın adı ve <e-posta adresi>.

Listsver mesajını referans göstermek için yazılmış bir örnek aşağıda görülmektedir;

IBM iSource Listsver, <info@isource.ibm.com>, “IBM iSource -- U.S. Press Releases”, Mon, 24 Nov 1997, mesajı alanın adı ve e-posta adresi: Çamurcu Y., <camurcu@marun.edu.tr>

Aşağıdaki örnekte ise e-posta ile dağıtılan haber mektubunun (newsletter), referansına örnek verilmiştir, yazım formatının benzeridir:

NetDraw, <netdraw@fusion.nww.com>, "NetDraw Plus Power User Newsletter - Vol. 6", 25.11.1997, Mesajı alanın adı ve e-posta adresi: Çamurcu Y., <camurcu@marun.edu.tr>

Haber ve tartışma gurupları mesajları için referans gösterme: İnternette USENET adıyla bilinen, belirli konulara ayrılmış olan guruplarda bilgi alış verişi sağlayan haber ve tartışma guruplarından alınan mesajların referansı için, yazım biçimi aşağıdaki gibi olabilir:

Yazar adı, <yazarın e-mail adresi>, mesajın konusu, yazıldığı tarih, haber gurubunun adı (news group), sizin okuduğunuz tarih.

USENET haber gurubundan alınan bir mesajın referans için yazımına aşağıdaki örnek verilmiştir:

Gulloteau F., <franck.guilloteau@univ-brest.fr>, "Computer Technology and Evaluation", 17 Oct 1997, Haber gurubunun adı: (USENET Newsgroup): comp.edu, Erişim Tarihi: 10.12.1996

III. CD-ROM VE DİSKETTE BULUNAN YAYINLAR

CD-ROM, Disket ve Teyp Bandında bulunan yayınları referans göstermek için, matbaa baskısı orijinalindeki referansına ek olarak, CD-ROM, disket veya teyp bandı olarak hangi yayın formatında bulunduğu ve satıcı firma adı verilir. Bunun için aşağıdaki biçim uygulanır:

Yazar adı, "Makale" veya konu adı", Dergi, magazin veya ürün adı, Tarihi, veri tabanı adı, varsa versiyonu, yayın tarihi, Yayın formatı (CD-ROM, Disket veya Teyp Bandı), Satıcı firmanın adı:

CD-ROM 'da bulunan bir yayınına ilişkin örnek şöyle yazılabilir;

Zieger, H.E., "Aldehyde", The software Toolworks Multimedia Encyclopedia, Versiyon: 1.5, 1992, (CD-ROM), Satıcı Firma: Groilers.

İkinci örnekte, bir ERIC dokümanına ilişkin referansın yazımı verilmektedir:

Russell, O., "Computer Teachers: A study of background Characteristics, Preparation in Educational

Technology and attitudes", Doktora Tezi, 1991, ERIC 1992-1993, silver platter 3.1, (CD-ROM), Satıcı Firma: ERIC doküman no ED346041.

IV. ÖNERİLER VE SONUÇ

Elektronik kaynakların referans kullanımı için kesinleşmiş yazım formatı bulunmamaktadır. Referans göstermede önemli olan, okuyucuya konuya ilişkin diğer kaynakları da vermek, bilginin doğruluğunu saptayacak yerleri göstermek, açıklanan bilgiye ilişkin şüpheleri ortadan kaldırmaktır. Bu noktalar göz önüne alındığında, referans bilgisinin okuyucu tarafından kolaylıkla anlaşılabilir biçimde yazılmış olması gereklidir. Bu nedenle, elektronik kaynakların referans olarak kullanımında şu noktalara dikkat edilmelidir:

- Daha önce de belirtildiği gibi, Elektronik Kaynakların referans olarak gösterilmesinde, kesinleşmiş yazım biçimi bulunmamaktadır. İnternet ve diğer elektronik kaynakları yayınlarda referans gösterirken, kitap, makale, dergi ve diğer yazılı yayınlar için kullanılan ya da istenilen yazım kurallarına ek olarak, mutlaka yayının İnternetteki yayın tarihi, İnternet adresi ve bu yayının İnternette okuduğu tarih belirtilmelidir.

- Yazar adı belirlenemediği zaman dergi adı, şirket ya da kurum adı kullanılır.

- Bir doküman İnternet içerisinde birden fazla yerde bulunabilmektedir. Bu durumda, kaynağın yararlanıldığı yer, referans olarak kullanılır.

- İnternetteki kaynakların, matbaada basılı olan biçimi elinizde varsa, bunun referans olarak kullanılması uygun olur.

- Yurt dışı yayınlarda, belirli bir yazım kuralına uyulması istendiğinde, elektronik kaynaklar referans listesinde bulunuyorsa ve bu konuda bilgiye gereksinim duyulursa 1-15 numaralı referanslardaki sitelere erişerek yararlanılabilir.

- Tüm elektronik kaynakların, diskette bir kopyası olmalı ve yazıcıdan çıktısı alınmalıdır. İnternette bazı kaynakların içerikleri değiştirilebilmekte, kaynak tümüyle yanlışlıkla da olsa silinebilmekte veya İnternette başka bir adrese taşınabilmektedir. Yayın kaynakça listesinde yer alan bu tür dokümanlara İnternette bakmak isteyenlerde, belirtilen nedenlerle kaynak bulunamadığında, yazılan bilgi hakkında şüphe oluşabilecektir. Bu kaynakların sonradan delil olarak sorulması halinde, kuşku yaratmaması için hem disketteki kopya hem de kağıt üstüne yazıcıdan alınan çıktılarının

sunulması gereklidir. Örneğin, bu makalenin sonunda verilen referansların bir kısmına ait bilginin ilgili sitelerde daha sonra bulunamama ihtimali de vardır.

- Tarihi belirtilmemiş ya da üzerinde dalgacık (~) işareti bulunan tüm adreslere ait kütüklerin daha sonra değişikliğe uğrayabileceği göz önünde tutulmalıdır

- Resim, hareketli görüntü ve ses kütükleri için İnternetteki WWW adresleri kullanılır.

- E-posta, listserver, haber gurubu mesajlarını çok zorunlu olmadıkça referans göstermemelidir. Özellikle akademik kurumlarda çalışanlar için, e-posta kişisel bilgi haberleşmesi amacıyla kullanıldığından, gelen bilginin bilimsel doğruluğu kesin olmayabilir.

KAYNAKÇA

- [1] FLETCHER G., Greenhill A., "Academic Referencing of İnternet based Resources", Nisan 1997, İnternet adresi: <<http://www.gu.edu.au/gwis/hub/qa/hub.acadref.html>>. Erişim tarihi: 08.12.1997
- [2] HENRİCHSEN L., "Apa Reference Style: İnternet Documents", 16.11.1997, İnternet adresi: <<http://humanities.byu.edu/linguistics/henrichsen/apa/apa09.html>>. Erişim tarihi: 06.12.1997
- [3] HOEMANN, K., "Electronic Style—Examples by Authority", 28.04.1997, İnternet adresi: <<http://funnelweb.utcc.utk.edu/~hoemann/authority.html>>, Erişim tarihi: 06.12.1997
- [4] STELLMACH A., Sidler M., "Citing Electronic Sources", 30.11.1997, İnternet adresi: <<http://owl.english.purdue.edu/Files/110.html>>, Erişim tarihi: 08.12.1997
- [5] MELVİN E., "A Brief Citation Guide for İnternet Sources İn History and the Humanities", 30.11.1995, İnternet adresi: <<http://www.hivolda.no/asf/kkf/relstud.html>>, Erişim tarihi: 07.12.1997
- [6] WALKER, J. R., "Columbia Online Style: MLA-style citations of electronic sources", 12.09.1997, İnternet adresi: <<http://www.cas.usf.edu/english/walker/mla.html>>, Erişim tarihi: 08.12.1997
- [7] Lİ. Xia, and Crane N., "Electronic Sources: MLA Style of Citation", 20.07.1996, İnternet adresi: <<http://www.uvm.edu/~xli/reference/mla.html>>, Erişim tarihi: 08.12.1997.
- [8] İVEY, K.C., "Citing internet sources", 02.09.1996. İnternet adresi: <<http://www.eei-alex.com/eye/utw/96aug.html>>. Erişim tarihi: 05.12.1997
- [9] LAND, T., "Web Extension to American Psychological Association Style. (WEAPAS)" (Rev. 1.4.2). 14.08.1997, İnternet adresi: <<http://www.beadsland.com/weapas/apa.htm>>, Erişim tarihi: 18.09.1997
- [10] QUİNİON, M., "Citing Online Sources", 21.06.1996, İnternet adresi: <<http://clever.net/quinion/words/citation.htm>>, Erişim tarihi: 07.12.1997
- [11] CROSS P., Towle K., "A Guide to Citing İnternet Sources", 11.June.1996, İnternet adresi: <http://www.bournemouth.ac.uk/service-depts/lis/Lis_Pub/harvardstint.html>. Erişim tarihi: 08.12.1997
- [12] LEARNING and Information Services, South Bank University, London, Şubat 97, "Referencing Electronic Sources", İnternet adresi: <<http://www.sbu.ac.uk/lis/helpsheets/lrc2.html>>, Erişim tarihi: 08.12.1997
- [13] "Electronic Information", (tarih yok), İnternet adresi: <<http://www.unn.ac.uk/central/isd/cite/elect.htm>>. Erişim tarihi: 6.12.1997
- [14] KECK A., "Scientific Citation for Electronic Sources", 15.07.1997, İnternet adresi: <<http://library.morningside.edu/scistyle.htm>>, Erişim tarihi: 07.12.1997
- [15] ISO tc 46 sc 9 Secreteriat, "Excerpts from International Standard ISO 690-2", 16.11.1997, İnternet adresi: <<http://www.nlc-bncca/iso/tc46sc9/standard/690-2e.htm>>, Erişim tarihi: 05.12.1997
- [16] Flohr M., "Üçüncü Slot AGP", Chip. sayı:12, s:188-192, Aralık 1997.